

Devletin Türkiye'de örneğin 1970'lerde topluma ya da şimdilerde örneğin uluslararası finansal ilişkilere müdahalesi, Türkiye'de modern anlamda burjuvazinin henüz gelişmediğinin kanıtıdır. Diğer bir deyişle toplumsal yardım gerektiği ama bulunamadığı zaman "nerede bu devlet?" feryadı duyulur, ülkemizde; samimi olarak işte bu feryadın duyulması, moderniteye geçilememiş olmasının, antik koşulun hüküm sürdüğünün doğrudan delilidir. Bu yazı, bu bakımdan konuyla ilgili kitabımı (Sarı, 2018) tamamlayan yazı serisinin bir parçasıdır.

Sinan Tuncay'ı hatırlarken bir de bakmışım ki

Bir örgüt yenildiğinde ya da başarısız olduğunda, kendisinde bir hata olduğu ya da üyelerinin bir şeyleri yanlış yaptığı düşünülür. Kesin doğru gibi gözükken bu fikri, en azından Türkiye'deki sosyalist örgütler için gözden geçirmek gerekir.

Burjuva devrimini yapamayıp bir türlü modern sermayeci burjuva toplumu olamayan Türkiye'de sosyalist bile olsa her türlü hakiki devrimcilik, burjuva devrimciliğine varır ve hangi tür olursa olsun devrimciliğin başarısız kılınması, burjuva devrimine karşı elde edilmiş başarıdır.

Mahallenin gençlerinden oluşan, üst üste başarı gösteren, hatta boylarını aşan başarılar gösteren bir takımdan, karşısına -ne akılsa- ordu milli takımı çıkartıldığında nasıl bir başarı beklenebilir; üstelik bir de, ordu milli takımı ne yapsa faul olmuyorsa? Böyle bir durumda gençlerden oluşan takımın "nerede hata yaptık" diye sormaları hatalıdır; suçlu aleni biçimde karşılarına ordu milli takımını çıkaranlardır.

Benzer biçimde Türkiye'deki sosyalist örgütlerin karşısına -ne akılsa- muhatapları değil, güya devlet bilgeliğiyle donanmış, zor zamanlarda zor kararlar aldıklarını sanan işgüzarlar çıkar. 1970'lerde sosyalist gençlik örgütü olarak gelişen Devrimci Yol başarılı olup toplumu *iyileştirme* potansiyeli belirlediğinde devlet teşkilatının tüm gücüyle üzerine gidilip imha edildi. Yine Devrimci Yol'un bir başarısı olan Fatsa'daki yaklaşık 10 aylık *eşsiz sayılabilecek* belediyececik tecrübesi, devlet gücü tümüyle teklifsiz biçimde kullanılıp ilçeye ordu

sokularak dağıtıldı. Yanlış anlaşılmasın buradaki "iyileşme" ve "eşsiz sayılabilecek" değerlendirmelerinde kıstas, modern sermayeci burjuva toplumdur.

Biraz yakından bakayım.

2007'de bir Devrimci Yolcu 1970'lerin sonundaki üç beş yıllık Devrimci Yol tecrübesinden zihninde en fazla ne yer ettiğini şöyle sıralıyor:

1980 öncesinin kitlesel bir «devrimci halk hareketi», THKP-C, «Tek Yol Devrim, Katil Oligarşi, Üreten Biziz Yöneten de Biz Olacağız» sloganları, 150 bin satan bir dergi, 25 yıl sonra bile hâlâ bazı duvarlardan silinmeyen yumruklu yıldız amblemi, Dev-Genç, ODTÜ-OTK, gecekondu mahallerinde Direniş Komiteleri, Aşkale ve Çeltik maden ocaklarında işçi konseyleri, Fatsa, günlük Demokrat gazetesi, çatışmalar, eylemler ve direnişler ve cinayetlerde ve işkencelerde katledilen binlerce gencecik insan...

Pekdemir, 2007, s. 743

1960'lara, üst yapısal olarak burjuva demokrasisine karşılık gelen yeni bir anayasal düzenle girildi. Ancak modern anlamda burjuva devrimi henüz gerçekleşmediğinden bu üstyapıyı koruyup kollayacak altyapı bulunmuyordu.

TKP, bırak Türkiye'de sosyalist devrimi hedeflemeyi, Cumhuriyet'i desteklemek için hep devrimci sosyalist hareketlerin karşısında durdu. Sol ya da sosyalist iddiası olan siyasetler, ya doğrudan devletin kontrolünde ya da TKP'nin kontrolünde gelişip kadroları olabildiğince CHP'ye geçirilerek -1960 ve 1970'lerdeki istisnalar dışında olgunlaşmadan- söndü, söndürüldü.

1960 ve 1970'lerde, altyapısal dayanağı bulunmayan modern burjuva demokratik üstyapısal koşullarda, TKP ve devletin kontrolünden taşmış sosyalist siyaset gelişti. TKP'den bağımsız oluşan TİP, kendisine TKP el attıktan sonra da sürekli TKP'nin kontrolünün dışına taşı. Aynı

durum DİSK'i oluşturan sendikalar ve DİSK içinde geçerliydi.

12 Mart döneminden çıkışta, sosyalist gençlik örgütlerinin iskeletini oluşturan kadrolar neredeyse tamamen ortadan kalkmıştı, ama üniversitelerde bu örgütlere katılmayı arzulayan geniş bir kitle vardı. Sosyalist siyaset, ya TKP kontrolünde SSCB taraftarlığına ya da askerlerle bağlantılı Maoculuğa yönlendirilmeye çalışıldı. Ama bu doğrultuda başarı elde edildiği söylenemez. "Sonuç olarak, Devrimci Yol, SBKP ve ÇKP çatışmasında taraf olmadığını ilan ediyordu." (Pekdemir, 2007, s. 750)

SBKP ve ÇKP çatışmasının her iki tarafında Türkiye'de toplumu antik koşullarda (antik koşul modern koşul ayrımı için bkz. "[Antik ve modern burjuvazi?](#)") kalmaya zorlarken Devrimci Yol her iki tarafında dışında kalarak moderniteye geçişi zorladı.

Toplumun davranışının otorite süreçleriyle belirlendiği antik toplumlardan farklı olarak akıl süreçleriyle belirlendiği modern sermayeci toplumlarda belirleyici olan, siyaset değil, ekonomi olarak görülür. Devrimci Yolun aşağıdaki paragrafta dile gelen toplum anlayışıyla kuramsal olarak ekonominin belirleyici olduğu benimsense de pratikte siyasetin aktif bir faktör olduğu sonucuna varılıyor.

Toplumsal sistemlerin gelişmesi, insan iradesinden bağımsız, ileriye doğru bir doğrultu izler. Birincisi, bu çözümleme tarihsel gelişimin genel doğrultusu için geçerlidir. Tarihi gelişmenin her anına mekanik şekilde uygulanamaz. İkincisi, politik etkenler ekonomik etkenler karşısında fonksiyonsuz bir unsur değildir, aksine aktif bir unsurdur. Üçüncüsü, ilk iki önermeye bağlı olarak, politik etkenlerin ekonomik yapı üzerindeki rolü toplumların gelişmelerinin değişik aşamalarında farklı bir etkiye sahip olur.

Pekdemir, 2007, s. 764

Aşağıdaki paragraf Devrimci Yol'un devrimin nasıl gerçekleşeceğine ilişkin anlayışını özetliyor.

Geçiş sürecinin başından sonuna kadar aynı öneme sahip olmayan politik etken şu evrelerde farklılaşacaktır: 1) Başlangıçta toplumun sosyalizme doğru gelişmesini ekonomik faktörlere rağmen politik üstyapı tayin eder. 2) Sosyalist ekonominin inşası ilerledikçe, ekonomi ile birlikte fakat yine politik etkenler tayin eder. 3) Geçiş sürecinin sonuna kadar azalan bir eğilim seyretse de politik üstyapının belirleyiciliği devam edecektir. 4) Sosyalizmin inşasının ileri dönemlerinde politika karşısında ekonomik etkenler giderek artan bir etki gösterirler. 5) Sürecin tamamlanmasından sonra ise politika ile ekonomi arasındaki bu ilişkiler kombinezonu tersine dönecektir.”

Pekdemir, 2007, s. 764

Burada ortaya koyulan devrim anlayışı antikiteden moderniteye geçişi sağlayan burjuva devrimiyle örtüşüyor. Buna göre otoriteye karşı siyasal mücadeleyle başlayan devrim süreci, ekonominin belirleyici olduğu modern koşula geçişle noktalanacaktır. Halbuki antik koşulla var olabilen, moderniteyi taklitle yeltenen zorba, Devrimci Yol'u hiç anlamayıp Devrimci Yolcuları kendisi gibi zannetti. Devrimci Yolcuların önde geleni Devrimci Yol'un son anlarındaki durumu aşağıdaki ifadeyle dile getiriyor.

Hatta biz toplantı halinde konuşurken televizyonda Kenan Evren vardı... Galiba, «Biz biraz daha geç kalsaydık şimdi benim yerime tek yol devrim diyenler konuşuyor olacaktı!» dediği konuşmaydı, sonra da «ama artık sonları geldi, elebaşlarının yakalanması da an meselesi» gibi bir şeyler söylemişti.

Bostancı, 2011, s. 238

Anayasayı zorla askıya almış, sonra da zor göstererek değiştirecek, devlet başkanlığı makamını işgal etmiş, ülkenin 4 yıl anayasasız, on küsur yıl devlet başkansız kalmasına aracılık etmiş olan antikitenin artakalanlarından bu kişi, yanılıyordu. Kimsenin yerinde gözü yoktu, aksine o yerin olmadığı bir Türkiye arzulanıyordu. Yüksek bir ihtimal değildi ancak

“Tek Yol Devrim” diyenlerin ülke çapında siyaseten etkili olsalar ne yapacakları Fatsa'da görüldü.

Fikri'nin belediye başkanlığını kazanmasından sonra, mahallelerde komiteler kuruldu. Buralarda yapılan seçimlerde, parti farkı gözetilmeksizin her görüşten insanların katıldığı komiteler oluşturuldu. İnsanlar kendilerini ilgilendiren bütün kararları kendileri almaya başladı.”

Bostancı, 2011, s. 197

Fatsa'da Devrimci Yol yönetimini devraldıktan sonra ilçede yaşayanlar, durumlarını aşağıdaki paragraftaki gibi anlatıyorlardı.

11 Temmuz 1980 tarihli Milliyet gazetesinin 10. sayfasında, partilerin ilçe başkanlarının açıklamaları ayrı bir haber olarak yer almaktadır. Örneğin MSP İlçe Başkanı Cevat Kibar, «Fatsa'da ateş ile barut yok, böylesine huzurlu bir yerde olay çıkarmayı istemek niye? İlçede seçimle gelmiş bir irade var. Herkes memleket için iyi düşünüyor. Değişik görüşlerle her zaman bir aradayız. Bugüne kadar kimse kimseye yan gözle bakmadı. İlçede zorlama yok, tazyik yok,» ifadelerini kullanmıştır. AP İlçe Başkanı Lütfü Topaloğlu ise «Huzur içinde yaşıyoruz, Ünye ve Ordu'ya gittiğimizde sıkıntılarımız oluyor. Dövülüyoruz, horlanıyoruz, bizim ilçemizde kan yok, ateş yok, barut yok,» demiştir. CHP il başkanı da «Asker ilçeye gelir arama tarama yapabilir. Halka sorun halk da memnun,» şeklinde demeç vermiştir.

Yıldırım, 2020, s. 181-182

Antik devlet anlayışı, “halkın kurduğu bir siyasal birlik olarak devletten ziyade halkını kuran, ondan ayrı, üstte, yüce bir devlet düşüncesi” diye de betimlenebilir, modernitenin belli bir halini muhafaza uğraşı olan muhafazakârlık olarak nitelenemez, antikiteyi geri getirmeye

çalışan gericiliktir. Bu bakımdan “Fatsa deneyimi gericilikle durdurulmuştur” dense daha uygun olurdu ama “halkın kurduğu bir siyasal birlik olarak devletten ziyade halkını kuran, ondan ayrı, üstte, yüce bir devlet düşüncesi, en kısa tanımla muhafazakâr bakış açısı Fatsa deneyimini durdurmuştur.” (Yıldırım, 2020, s. 185-186) ifadesi çözümsel olarak sorunlu olsa da saptama olarak isabetlidir. Bu gerici girişimin başarısı da “Fatsa’da 1980 sonrası belediye başkanlığı seçimlerini uzun süre ANAP adayları, 2004’ten itibaren de AKP adayları kazanmıştır” (Yıldırım, 2020, s. 184) diye özetlenebilir.

Devrimci Yolcular hatayı kendilerinde buldular:

Birilerini suçlamak doğru değil, kendimiz hata yaptık. İşte, Ankara’da irtibatı sağlayan kişiyi suçlamanın; evini taşırken dikkatsizlik yapanı suçlamanın bir manası yok. Bu hepimizin ortak hatası, en başta da kendisini en tecrübeli zanneden benim hatam.

Bostancı, 2011, s. 242

Değişen koşullara uyum sağlamayı başaramadığı yönünde özeleştiriler geliştirdiler.

Devrimci Yol hareketinin yürüttüğü anti-faşist direniş mücadelesinin özelliklerine göre şekillenmiş örgütlülüğünün bölgeler, kentler, mahalleler esasına uygun yukarıdan aşağıya düzenli bir yapısı vardı. Sivil faşist harekete karşı direniş mücadelesinin özelliklerine uygun olan bu yapının açık faşizm koşullarının özelliklerine uygun şekilde yeniden yapılandırılması için merkezileşmiş yapı terk edilmeliydi.

Bostancı, 2011, s. 211

Halbuki moderniteye öykünen ama varolan modern üst yapıyla uyumsuz bir toplumda ortaya çıkan o devrimci gençlik hareketi, modern üst yapının sökülüp atıldığı ve antik koşulun restore edildiği toplum halinde ne yapsa varlığını sürdüremezdi.

Oğuzhan Müftüoğlu, 1980'lerin sonlarında hem özelleştirmeye açık hem yöneltilen eleştirileri karşılayan bir yazısında, Devrimci Yol'un 70'lerdeki açmazını şöyle değerlendirir: «Kendi öngördüğü asgari gelişme aşamasını (partileşmesini) bile tamamlayamayan genç bir hareket yeterince olgunlaşmadan ülke çapında bir iç savaş boyutlarında sürüp giden mücadelenin önderlik görevleriyle nesnel olarak yüz yüze kalmıştır.»

Pekdemir, 2007, s. 765

Antik koşulun restorasyonu ancak antikiteden moderniteye geçişi zorlayan devrimci her türlü varlığın, bu arada Devrimci Yolun imhasıyla mümkündür. Olan iç savaş değil, ucundan iç savaşı göstererek rızasını kurdukları toplumla, antik toplumsal uyum içinde doğrudan devrimciliğin imhasıydı.

Referans

Acemoglu, Daron ve James Robinson (2012). *Why Nation Fail*. Londra: Profile Books Ltd.

Akyüz, Yılmaz (1973). *Money and inflation in Turkey, 1950-1968*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Akyüz, Yılmaz (1980). *Sermaye Bölüşüm Büyüme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Akyüz, Yılmaz (1984). *Fiyat Mekanizması ve Makroekonomik Dengesizlikler*. Ankara: Yurt Yayınları.

Atılğan, Gökhan (2020). 12 Mart: Kapanan ve Açılan Yollar. Mete Kaan Kaynar (haz.) içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 55-86). İstanbul: İletişim Yayınları.

Boratav, Korkut (2010). *Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye*. İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.

Bostancı, Adnan (söyleşi) (2011). *Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bloch, Marc (2014). *Feudal Society*. Translated from the French by L.A. Manyon. London and New York: Routledge.

Çelik, Aziz (ed.) (2020). *Emeğe Karşı Sermaye Darbesi: 12 Eylül İşçi Haklarını Nasıl Yok Etti*. İstanbul: DİSKAR.

Dietz, Mary G. (2012). "Between Polis and Empire: Aristotle's Politics". *The American Political Science Review*, May 2012, Vol. 106, No. 2 (May 2012), pp. 275-293.

Ecevit, Bülent (1973). *Ortanın Solu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Beşinci Baskı.

Gazali (1963), *El Munkızu Min-ed Dalâl*, İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi.

Heaton, Herbert (1966). *Economic History of Europe*. Revised Edition. Fourth printing. New York, Evanston & London: Harper & Row

Kılcımlı, Hikmet (1968a). "Anlaşılmayan Temel Konu". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 8, 9 Ocak 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968b). "Basit Yeniden Üretim". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 10, 23 Ocak 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968c). "Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalist Üretim Yordamı". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 11, 30 Ocak 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968ç). " Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim". Türk Solu Dergisi. Sayı: 12, 6 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968d). " Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim". Türk Solu Dergisi. Sayı: 13, 13 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968e). " Kapitalizm ve Prekapitalizmin Uzlaşmaz Zıtlığı". Türk Solu Dergisi. Sayı: 14, 20 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968f). " Kapitalizm ile Prekapitalizmin Kaynaşması". Türk Solu Dergisi. Sayı: 15, 27 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (2012). *Tarih Devrim Sosyalizm*. İstanbul: Derleniş Yayınları. Üçüncü Baskı, 2012.

Koca, Selçuk (2020). Hürriyetten Otoriteye: 12 Mart Dönemi Anayasa Değişiklikleri. Mete Kaan Kaynar (haz.) içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 87-98). İstanbul: İletişim Yayınları.

Lukács, Georg (1977). *Georg Lukács Werke, Band 2, Frühschriften II, Geschichte und Klassenbewußtsein*. 2. Auflage. Darmstadt und Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag.

Marx, Karl (2011). *Kapital, 1. Cilt*. Almandan çevirenler Mehmet Selik ve Nail Satlıgan. İstanbul: Yordam Kitap.

Marx, Karl (1882). *Karl Marx Friedrich Engels Gesamtausgabe, zweite Abteilung "Das Kapital" und Vorarbeiten, Band 8*. Marx, Karl ve Friedrich Engels (1848). "Manifest der Kommunistischen Partei". *Karl Marx - Friedrich Engels Werke, Band 4* içinde (s. 459-493).

Marx, Karl ve Friedrich Engels (1846). "Die deutsche Ideologie". *Karl Marx - Friedrich*

Engels Werke, Band 3.

Mevlânâ (2008). *Mesnevi*. Türkçesi: Prof. Dr. Adnan Karaismailođlu. Ankara: Akçađ Yayınları. 5.baskı.

Ostrogorsky, Georg (1963). *Geschichte des Byzantinischen Staates*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. Dritte, durchgearbeitete Auflage.

Pekdemir, Melih (2007). Devrimci Yol. Murat Gültekingil içinde, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* (Cilt 8, s.743-778). İstanbul: İletişim Yayınları.

Rosenberg, Donna (1994). *World Mythology*. Second Edition. Lincolnwood, IL: NTC Publishing Group.

Sarı, Osman (2009). *(AdamSmith+Keynes)xSamuelson/Marx*. İstanbul: efkari yayınlar.

Sarı, Osman (2012). *Aklın Kuşku Hali*. İstanbul: efkari yayınlar.

Sarı, Osman (2018). *Ülkemin Kaçan Gönenci*. İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Smith, Adam (1999). *The Wealth of Nations Books I-III*. Edited with an introduction and notes by Andrew Skinner. London, England: Penguin Books.

Smith, Adam (2010). *Milletlerin Zenginliđi*. İngilizce aslından Çeviren Haldun Derin. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Stalin, Joseph (1975). *Dialectical and Historical Materialism*. Calcutta: Mass Publications.

TKP, *Parti Tarihi, Cilt 1, Türkiye Komünist Partisi'nin Kuruluş Dinamikleri*, İstanbul:

Yazılama Yayınevi, 2021.

Wallerstein, Immanuel (2011). *The Modern World-System I*. Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press.

Yıldırım, Yavuz (2020). Fatsa Deneyimi ve "Yeni Siyaset" Arayışı. Mete Kaan Kaynar (haz.) içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 177-186). İstanbul: İletişim Yayınları.